

APOSTOLKODÁS ODAFIGYELÉSSSEL

Bevezetés

Az egyházi szolgálat történelmének valamennyi századában a *beszélgetés* az egyik legfontosabb lelkipásztori tevékenységnek számított. Ez a gyakorlat egyenesen evangéliumi ősmintákra vezethető vissza: Jézus, nyilvános tanítása mellett, kapcsolatot keresett egyes emberekkel is, szívesen meghallgatta őket, hagyta, hogy kifejtsék problémáikat. Utalhatunk itt pl. Nikodémusra, a számáriai asszonyra, de ide sorolható a gazdag ifjú vallomása, valamint Jézusnak a halott bátyját sirató Máriával való személyes "tanácsadói beszélgetése". Ennek ellenére csak a legújabb kori lelkipásztorkodás történetében irányul a pasztorális módszertan figyelme a beszélgetésre, pontosabban a segítő jellegű magánbeszélgetésre. Ez az új hangsúly egyrészt a pszichológia újabb idevonatkozó meglátásaira vezethető vissza, másrészt arra, hogy az emberek elszigeteltségükben, sokféle egyéni és társadalmi sérüléseik miatt egyre inkább igénylik az olyan beszélgető társat, akinél megértésre, meghallgatásra találnak.

Lelkipásztori tanácsadás

A főnti gondolatok akaratlanul is átcsúsztatnak bennünket a pasztorálpszichológia területére, és egy fontos fogalmi megkülönböztetésre hívják fel figyelmünket. A "counselor" és "counseling" fogalmakat nem könnyű lefordítani. A "tanácsadó" és "tanácsadás" nem fedik jól az angol eredeti kifejezés értelmét, még kevésbé sugallják azt, amit "lelkipásztori tanácsadás"-on értünk. Az angol "counselor" tartalmilag inkább az ógörög "paraklétosz" kifejezésnek felel meg, amely segítő, vigasztalót, megértő társat jelent.

A lelkipásztori gyakorlat három szinten történik: lelkigondozás, lelkipásztori tanácsadás és pasztorális pszichoterápia formájában.

A *lelkigondozás* a legtágabb értelemben vett lelkipásztori tevékenység. Többé-kevésbé szervezett lelkipásztori munkát jelent gyermekekkel, fiatalokkal, felnőttekkel, idősekkel, jegyesekkel, csoportokkal stb. A lelkigondozás szükségszerűen érint vallásos, erkölcsi és lélektani tartalmakat; alapvető célkitűzése a keresztény közösség mélyebb hitélete és egyre hitelesebb tanúságtétele.

A *lelkipásztori tanácsadás* a hangsúlyt az egyén problémáira fekteti: ez lehet egy konfliktus, egy döntés, egy válság. Első tekintetre erre a tevékenységre alkalmazható az általános lélektani meghatározás, miszerint a

tanácsadás két ember személyes viszonya olyan helyzetben, ahol az egyik (a tanácsadó, a lelkipásztor) igyekszik a problémájával hozzá fordulónak (kliensnek, hívőnek) segítségére lenni. Mint később látni fogjuk, ez a meghatározás így önmagában, további jelzők nélkül, nem fedi teljes egészében a lelkipásztori tanácsadást. Itt még csak annyit, hogy az általános lelkigondozáshoz viszonyítva az odafigyeléssel történő segítség folyamatában színre lép egy egészen új mozzanat, ti. az, hogy a lelkipásztornak ideiglenesen fel kell függesztenie erkölcsi ítéletkimondását abból a célból, hogy figyelmét inkább a pszichés folyamatokra irányíthassa.

Végül megemlítjük még a *lelkipásztori pszichoterápiát*, amely a lelkipásztori tevékenység szakosított területe. Általában intézményes keretekben történik, ugyancsak erre külön kiképzett szakemberekkel. A hagyományos pszichoterápiáktól megkülönbözteti a keresztény hagyomány és tanítás elveihez való szoros ragaszkodása.

A lelkipásztori tanácsadás teológiája

Visszatérve a lelkipásztori tanácsadás fenti meghatározásához, ki kell azt bővítenünk néhány teológiai szemponttal. Mindenekelőtt jó tudatosítanunk, hogy a lelkipásztori tanácsadás nem lelkipásztori köntösbe bújtatott pszichoterápia, hanem konkretizált teológia. Ugyanakkor megfontolandó, hogy elsősorban nem a hit tartalmának hirdetése, hanem inkább a vallásos megtapasztalás jellegzetes formája, amely egyben kerigmatikus (igehirdető) és egzisztenciálisan felszabadító.

A lelkipásztori tanácsadás további jellegzetessége, hogy lényegében normális, egészséges egyéneket tart szem előtt, akik esetleg vallási és/vagy egzisztenciális nehézségekkel küzdenek. Egészen különleges újdonsága azonban, hogy természetes közege a *kinyilatkoztatás*. Lukács szerint Jézus első, a nyilvánosság előtt kimondott igéi éppen az ember felszabadítására vonatkoznak: "Az Úr Lelke van rajtam, mert fölkent engem. Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, s hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak meg a látást; hogy felszabadítsam az elnyomottakat, és hirdessem: elérkezett az Úr esztendeje." (Lk 4,18–19) Szeretnénk közelebbről is megvizsgálni ezt a teológiai hátteret.

A pasztorálpszichológia, vagy ahogy valaki eredetien nevezte, a "klinikai teológia" (Lake, 1966) azon a meggyőződésen alapszik, hogy Isten az ember oldalán, pártján van. Szent Pál szavaival: "Ha Isten velünk, ki ellenünk?" (Róm 8,31) Terápia és teológia nagyszerű találkozópontja ez. S. Natale amerikai pasztorálpszichológus találónan így fogalmaz: "A megtestesülést mi pszichológusok és pszichiáterek úgy is kifejezhetjük, mint isteni empátiát. Krisztusban Isten belépett a mi világunkba, hogy problémáinkat a mi távlatunkból lássa, és átélve azokat, elősegítse emberi kibontakozásunkat." (Natale, 1977, 18.) Továbbá, Isten Krisztusban megbocsátotta bűneinket, tehát elfogadott bennünket, ami azt sugallja, hogy az ember alapjában véve

"elfogadható". Következésképpen egymást is el kell fogadnunk, mi több, saját szemünkben is elfogadhatóknak kell lennünk. A lelkipásztori tanácsadás az elfogadottság ilyenemű tudatát nemcsak intellektuális és tudományos szinten valósítja meg, hanem mint a keresztyény kinyilatkoztatás tanúja egy gyógyító folyamat keretén belül. Ezt nevezzük lelkipásztori tanácsadásnak, így értelmezzük az egyéni beszélgetés útján történő lelkipásztorkodást.

Felváztoltuk nagy vonalakban, mit értünk lelkipásztori tanácsadáson. Még csak azt szeretnénk elmondani, mi nem nevezhető lelkipásztori tanácsadásnak, jóllehet két személy közötti beszélgetésről van szó.

A *véleménycsere* egy adott téma megbeszélése; leginkább baráti légkörben történik, és pontosan a baráti viszony elmélyítését szolgálja. A *vita* a vetélkedés hangulatában történik; jellemzi a támadás és védekezés; az érzelmi mozzanat nemcsak nem kívánatos, hanem egyenesen akadálykeltő körülmény; a végkimenetel egyik fél szellemi fölénye a másik alulmaradása árán. Az *interjú* szintén két ember közötti beszélgetés kérdések és válaszok sorozatos váltakozása formájában; jellemző rá, hogy előtérben nem a másik személyisége áll, hanem a kérdező szándéka, azaz mit szeretne megtudni saját személye gyarapítására. A *vallatás* ugyancsak két ember közötti kapcsolat, de jellemzi az egyik fölénye a másikkal szemben, aki valamilyen szempontból a másik kiszolgáltatója; leginkább védekező magatartást vált ki. Végül megemlíjtük még a *gyónást*, ahol szintén két ember találkozik és beszélget egymással, de két körülmény miatt nem mondható lelkipásztori tanácsadásnak: egyrészt a gyónó nem tanácsot kérni jön, hanem önmaga vádolására, másrészt a gyónatató nem(csak) tanácsot ad, meghallgat és vigasztal, hanem bírói szerepe alapján ítél is.

Az odafigyelés technikája

Jézus nemcsak a tömegekhez szólt, hanem odafigyelt egyéni sorsokra is. Szándékosan használjuk éppen az *oda-figyelés* szót, kifejezést, mert jól fedí a személyes beszélgetés útján történő lelkipásztorkodás lényegét. Érdekes ugyanis megfigyelni, hogy Jézus elsősorban nem "beszéltette" azokat, akik bármiféle bajukkal hozzá fordultak (bár ugyanakkor hagyta őket, hogy kimondják azt, ami lelküket vagy lelkiismeretüket terhelte), hanem ő maga *ki-olvasta*, ki-érezte bajukat, bánatukat, Isten utáni sóhajukat szorongó tekintetükből (pl. a bűnös nő), esetlen viselkedésükből (pl. Zakeus fáramászása), botladozó szavaikból (pl. a Betesda-fürdő bénája), félmondataikból (pl. a szamariai asszony).

A lelkipásztornak is újra fel kell fedeznie az egyént, és erre a figyelmeztetésre különösen is szükségünk van most, a születő demokráciák eufóriájában, amikor a politikusok a tömegekre számítanak, amikor a százalékok a fontosak, nem pedig az egyes emberek, még kevésbé azok rejtett szenvedése. A számok mítosza ma is kísért, az egyházon belül is. Számoljuk

a gyónókat és áldozókat, örülünk, ha telt templomunk van, szívesen számlolunk be másoknak is arról, milyen sok kishittanosunk van, hány esküvő és keresztelő volt, stb. Mindez szép és jó, de nem szabad elfelejtenünk az egyént. Csakhogy a személyi apostolkodást nem lehet statisztikailag kimutatni, mert "nem sok fér bele" egy-egy órába: az igazi magánbeszélgetés, elkivezetés, személyesített gyónás "időfaló" tevékenység. Mi az ilyenemű beszélgetéseket valahogy túl könnyedén átengedtük, mi több, átutaltuk a szakembereknek, pszichológusoknak, pszichiátereknek, szociális gondozóknak. Ám a pap szerepe pótolhatatlan, mert a lelkipásztori beszélgetés nem csupán egyszerű konzultáció, hanem konkretizált teológia, tettekkel történő tanúságtétel és örömhír.

Mi is tulajdonképpen a segítő viszony? Minden segítő viszony két személy közötti dinamikus folyamatot jelent, amelynek célja a másik jó-léte. E tömör meghatározás első és alapvető következménye, közvetlen üzenete az, hogy a társas viszony, a segítő kapcsolat minősége elsősorban nem a technikától, hanem a személyes kvalitásoktól függ. Minden segítő viszonyban három személyes tulajdonság, minőség játszik döntő szerepet: a másik belső világába való beleélés kifinomult képessége, magasfokú biztonságérzetet a folyamat során, és emberi közelség és melegség anélkül, hogy ez bizalmaskodásba fulladna. E három adottságot-képességet három címszóval szoktuk tömören megjelölni: empátia, őszinteség és nem birtokló emberiség. Bár adottságokról és képességekről beszélünk, tudatosan ápolni és fejleszteni lehet és kell azokat.

1. Az empátia

Az empátiát legszívesebben a bele-érzés, esetleg rá-érzés szóval magyarátanám, hogy így is érzékeltessük a közte és a szimpátia, az együtt-érzés közötti különbséget. A szimpátia, az együtt-érzés érzelmi egybecsendülést jelent a másikkal; ezzel szemben az empátia inkább értelmi készség és képesség, hogy a másik érzelmeit és tapasztalatait az ő szemszögéből lássuk és értékeljük. A szimpátia nem törekszik tárgyilagosságra, nem érdekli a másik állapotának kiváltó oka; ezzel szemben az empátia objektív, mert megőrzi a kritikus kiértékelést. Mindez azt is jelzi, hogy az empátia nem spontán módon bekövetkező állapot, hanem intellektuális erőfeszítést igénylő tevékenység, minek következtében az odafigyelő beszélgetés szellemileg fárasztó munka.

Miért fontos az empátia a segítő beszélgetés folyamatában? Azért, mert elősegíti az egyre elmélyültebb önismeretet. Ehhez azonban fontos tudnunk, hogy az empátia három szinten történik.

Az első megértési szint a *tartalmakra* összpontosul. Ahhoz, hogy valakit megértsünk, és hogy érezzük vele ezt, szükséges, hogy megértsük, mit mond, miről beszél. Ezt tudtára lehet adni egy-egy rábólintással, igen-nel, az utolsó szavak megismétlésével (ún. visszhang), rövid összefoglalóval.

A bele-élés második szintje az *érzelmekre* vonatkozik. Miközben a tartalomra figyelünk, szükséges egyidőben nyomon követni a közlés mögött meghúzódó érzelmeket, érzelmi állapotokat is: mit érez a másik, hogy éli meg és át saját helyzetét, azt, amiről éppen beszél? Ebben nagy segítség lehet a jó önismeret, egy bizonyos önelemző-képesség: megpróbáljuk magunkban visszhangoztatni a megsejtett érzelmeket, vagyis hogyan érzem magam én, mikor kilátástalan helyzetben vagyok, mikor kiábrándultam stb.

Az empátia harmadik, legmélyebb és tulajdonképpeni segítő szintje a személyes *felelősséggel* való szembesítés. A segélykérő sohasem csak áldozat, valamiféle szerepe mindig van saját helyzetének kialakulásában, így annak megoldásában is. Fontosnak tartjuk külön hangsúlyozni ezt a szembesítést, mert néha úgy tűnik, túl könnyedén "elcsúsztatjuk" a felelősséget, lévén a legkényesebb találkozási pont.

Hogy miről is van szó, azt nagyszerűen érzékeltetheti egy evangéliumi példa: a farizeus Simon házában Jézushoz közeledő bűnös nő esete. Jézus először a tartalmakra hívja fel Simon figyelmét, egyben érzékeltetve az asszonnyal, mennyire odafigyelt minden egyes kis mozdulatára: könnyeire, csókjaira, alázatos mozdulatára, mikor hajával törülgette könnyel áztatott lábát. Aztán rávilágít azokra a mélyen fekvő érzelmekre, amelyeket ezek a tartalmak kifejeznek: alázatosságára és bűnbánatára, szeretetére és hitére. Ám mindez nem felmentésként történik: Jézus nagyon is világosan ráírnyítja az asszony figyelmét saját felelősségére, amikor közli vele: menj, és ne vétkezzél többet!

2. Őszinteség

Itt most a lelkipásztor, a tanácsadó őszinteségéről, egyenességéről van szó. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy kölcsönös gyónásra van szükség, hanem azt, hogy tudatában vagyunk saját jelenlévő érzelmeinknek. Ez pedig két szinten történik: befelé és kifelé. Befelé az őszinteség azt jelenti, hogy tudatosan felismerjük és elfogadjuk azokat az érzelmeket, amelyeket bennünk a másik jelenléte, személye ébreszt. Kifelé pedig azt jelenti, hogy ezt becsületesen és tapintatosan közöljük a másikkal. Ellenkező esetben kétértelmű üzenetet közvetítünk a másik felé, és ez elbizonytalanítja, a kapcsolatot pedig zsákutcába tereli.

A tapintatos, de becsületes közlésre akkor van leginkább szükség, amikor a másik jelenléte negatív, kellemetlen érzelmeket ébreszt bennünk: unalmasnak, visszataszítónak, tapadósnak találjuk. Neveltetésünk és aszkézisünk következtében az ilyen negatív érzelmeket palástolni szoktuk, és igyekszünk mosolyt, nyájjasságot erőltetni arcunkra. Ez azonban ritkán sikerül, ha nincs hozzá belső fedezetünk. Egy másik gyakori kibúvó, hogy a másikat tesszük felelőssé, ami viszont büntudatot ébreszt benne.

Mivel a fent említett kibúvók leginkább nem vezetnek jó kimenetelhez, a szakemberek tanácsa szerint célravezetőbb megoldás az egyenes, tapasztatos közlés, vagyis ténylegesen úgy tüntetni fel az említett negatív érzelmeket, mint saját élményünket: "Idegesít hosszú lére eresztett elbeszélése, és úgy érzem, kifogyok a türelemből. Tudom, hogy ez az én hibám, de mégis igyekszem odafigyelni, mit mondasz . . ." Ellenkezőleg, elhibázott lenne ugyanezt az állapotot, érzelmet úgy feltüntetni, mint a másik hibáját: "Oly hosszú lére eresztetted mondanivalódat, hogy az megőrjíti az embert . . ." A különbség így első tekintetre talán nem nagy, de üzenetében mélyreható.

3. Nem birtokló emberiség

A nem birtokló melegség a másik személyének tiszteletben tartását jelenti. Nem jelent gyöngöseséget, mert egy fontos, evangéliumi megkülönböztetés az irányelve: a tett nem azonos az emberrel. Rogers nem-direktivitásról beszél, ami nála azt jelenti, hogy a terapeuta nem akarja kívülről irányítani a kliens életét, megoldási irányvételét, röviden, nem akarja rákényszeríteni saját nézeteit, megoldásait, normáit, hanem igyekszik mozgósítani a tanácsot kérő személy erőforrásait.

Az odafigyelés művészete

El tudjuk képzelni, hogy nem mindenki érez magában "hivatást" ahhoz, hogy vállalja a lelkipásztori tanácsadás terhét. Ez teljesen érthető érv, és senki sem kényszeríthet rá valakit arra, amire nem érez belső indítást. Ezzel azonban azt is szeretnénk jelezni, hogy az odafigyeléssel történő lelkipásztorkodás nem csupán "technika", hanem művészet is, mi több: karizma, Istentől kapott ajándék. A karizma azonban sohasem ment fel az alól a kötelesség alól, hogy igénybe vegyük az összes kiképzési módszereket az adott képesség tökéletesítése céljából. Ilyen megvilágításban szeretnénk felhívni a figyelmet bizonyos magatartásokra, beavatkozási "fogásokra", amelyek közül egyeseket téveseknek minősítünk a személyes kapcsolat egyes szakaszaiban, másokat viszont helyeseknek.

Mint már említettük, a segítő beszélgetés egyik alappillére az empátia, a bele-élés képessége, ami három szinten valósul meg. Mind a három szinten elkövethető módszertani hibák, amelyek ahelyett, hogy tovább vinnék a beszélgetést, és következésképpen a probléma megoldását, holtpontra vezethetik azt.

A *tartalmak* szintjén elhamarkodott és helytelen közbelépés az értéktétel kinyilvánítása, mondván pl., hogy emberünk tévesen észleli, miszerint őt családja nem fogadja el. Ugyancsak téves a korai értelmezés, pl., hogy az, amit emberünk mond, nem egészen helytálló, igyekezzen inkább arra ügyelni, hogy ő fogadjon el másokat. Ezen a szinten a helyes beavatkozás az egyszerű visszajelzése annak, hogy értjük, miről beszél, esetleg időnként megismételjük egész röviden, hogyan hallottuk, amit mondott, vagy egy-

szerűen visszhangként megismételjük az utolsó két-három szót mintegy annak igazolásaként, hogy együtt vagyunk vele. Tapasztalatból tudom, hogy a beszélgetésnek ebben az első fázisában elvben jobb, ha a lelkipásztor minél kevesebbet beszél; itt a csendes meghallgatás művészete a feladat.

Az *érzelmek* szintjén korai lenne a megnyugtató: nincs oka aggodalomra, problémái egyáltalán nem súlyosak. Ez lehet a mi véleményünk, de a másik nem így érez, és ez a fontos. A nyomozás sem jelent nagy segítséget, vagyis amikor kérdésözönrel igyekszünk minél több adatot kisorsolni belőle. Ez nem ritkán saját bizonytalanságunknak a leplezése. Itt célszerű az érzelemre való tapintatos rávilágítás: "Ha jól értettem, ez az eset önt nagyon megviselte, úgy érzi, senkinek sem kell, felesleges, sőt, mindenki terhére van . . ." A visszatükrözés szintén megértésünkről biztosítja beszélgető partnerünket: "Annyira bántja az eset, hogy napok óta képtelen aludni . . ."

A *felelősség* szintjén sokszor azzal vétünk, hogy úgy hisszük, tudjuk a bajok megoldását, és ezt kisebb-nagyobb meggyőző erővel igyekszünk megértetni és elfogadtatni emberünkkel. Ezen a szinten szoktunk hibázni példázgatással, különösen amikor saját életünkből vett példával, esetleg igyekszünk "könnyíteni" a másikon: "hasonló eset történt meg velem is . . ." Az ilyen példázgatás a másik problémájának relativizálását jelenti. Ezzel szemben itt a helyes beavatkozás a megértést tükröző szembesítés, esetleg kérdés formájában: "Gondolt-e arra, mi lehet az ön szerepe ebben a helyzetben?"

Annak tudatában, hogy ezek nagyon is szemérmes, iskolai jótanácsok, mégis fontos tudatosítanunk őket magunkban; néha-néha, egy-egy beszélgetés után, legalább önvizsgálat formájában tegyük fel a kérdést, hol hibáztunk. Beszélgetni természetesen nem lehet kézikönyv alapján vagy szabályok batárta által; de ha erre többször rákérdezünk, a gyakorlatot következtében kialakul bennünk egy bizonyos rutin, könnyedség, ami minden professzionális munka egyik lényeges feltétele.

Az odafigyelés lelkisége

A segítői viszony alapfeltételeként az empátiát, a másik feltétlen elfogadását jelöltük meg. De mit is jelent ez? Nagyon leegyszerűsítve a dolgokat, a legszívesebben így fogalmaznánk: a segítséget kérő nem "eset", hanem ember, mi több, testvér! És ne vegyük túl könnyen ezt a körülményt, ne gondoljuk, hogy minket ez nem érint. Senki sem szereti túlságosan a statisztikát, mármint oly értelemben, hogy őt csak adatnak, számnak tekintsék. A legtöbb tanácsadói központban ezt mégis kitarthatóan teszik: adatokat kérnek, hogy aztán az év végén kimutathassák: ennyi és ennyi esetünk volt ilyen és ilyen problémákkal, az átlag életkor ennyi volt, stb. Ennek a megkülönböztetésnek (eset és ember között) első és igen fontos gyakorlati következménye az, hogy nem kell szükségszerűen, sőt minden áron egyeznünk emberünkkel. És itt lenne bizonyos fenntartásunk az eltúlzott nem-direk-

tivitással kapcsolatban. A végletekig fokozott és mesterkéltnem-direktívítás a másik lefokozása, kicsit amolyan együgyűsítés. Az értelmi fogyatékosokra és lelki betegekre szoktunk mindent ráhagyni. Saját tapasztalatból tudjuk, ha valakitől tanácsot, eligazítást kérünk, ha valakihez bizonytalanságunkban fordulunk, akkor nem élettelen tükör elé akarunk állni, amely saját magunkat mutatja vissza, hanem egy egyén elé, akinek ugyanarról a dologról saját véleménye van. Ennek feltétele, hogy a lelkipásztor hiteles, mély lelkiséggel rendelkezzék.

A lelkipásztori tanácsadás egyik jól sikerült gyakorlati kézikönyve G.R. Niklas (1980) munkája. A lelkipásztori felkészültség kulcsfogalmát a "pasztorális identitásban" látja. Bár valószínűleg minden segítő személynél jelentkezik az önazonosság problémája, a szerző úgy véli, papoknál és szerzeteseknél ezen a téren több a nehézség. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy csak ritkán próbálják meghatározni személyazonosságukat a betöltött szereptől eltekintve. Ha valaki rájuk kérdez, kik ők, a válasz leginkább a szerep kategóriájában fogalmazódik: pap, lelkész, szerzetes stb.

Ám ha ezen túl nem képesek meghatározni személyazonosságukat, a szerep-azonosság könnyen akadálykeltő tényezővé válhat a segítő viszonyban. Ilyen és hasonló kérdéseket kell tisztáznunk: Ki vagyok személy szerint? Mit érzek? Melyek legnagyobb értékeim? Mely viszonyokat tartom a legfontosabbnak életemben? Stb. Azok a világi hívők, akik bekapcsolódtak a lelkipásztori tevékenységbe, ezen túlmenően azzal a kérdéssel is szemben találják magukat, hogyan viszonyulnak a papi szolgálathoz; egyesek ugyanis szerepüket a "kispap" jegyében látják.

Miért fontos az identitás tisztázása? Azért, mert különben ráveti árnyékát a segítő viszonyra. A szerző a pasztorális segítő kiképző tanfolyamán megfigyelt jelenségekből kiindulva felsorol néhány rosszul sikerült identitás-modellt:

– *Orvosi szerep*: voltak olyan papok, szerzetesek és lelkipásztori tanácsadók, akik magukat orvossegédeknek érezték, sok orvosi jellegű kérdést tettek fel, magyarázták a diagnózisokat, stb.

– *Probléma-megoldók*: ezek figyelmesen végighallgatják a kliens problémáit, hogy aztán közvetlen megoldást javasoljanak. Ennek egyik gyakori formája az "örök igék" tolmácsolója, aki egy-egy többé-kevésbé megfelelő szentírási idézettel, teológiai igazsággal igyekszik megoldást nyújtani.

– *Felvidítók*: vannak, akik úgy gondolják, az a feladatuk, hogy jókedvre derítsék a lehangoltakat, vagy legalábbis reményt nyújtsanak. Az ilyen személy valószínűleg maga sem képes szembenézni az erős negatív érzelmekkel, indulatokkal, pl. a félelemmel, gyűlölettel, amelyekkel kliensében találkozik.

– *Imádkozók*: egyes egyháziak úgy fogják fel a segítő szerepét, mint aki vagy imádkozik azért, aki segítségért fordult hozzá, vagy arra igyekszik rábírni, hogy imádkozzanak együtt.

– *Professzionalista*: igyekszik minél tökéletesebben követni a megtanult technikát, ill. módszert. Ha belekóstolt egy kis pszichoanalízisbe, akkor annyira nem direktívá válik, hogy esetleg többé már nem használja az "én" szócskát, hanem csak töbes számban beszél. (Vö. Niklas, 1980, 26–28.)

Mindezzel azt a tételünket szeretnénk bevezetni, miszerint a lelkipásztori tanácsadás, az odafigyelő beszélgetés útján történő lelkipásztorkodás alapvető feltétele a mély *lelkiség*. Ha hiányzik ez a lelkiség, a lelkipásztor humanitárius vagy szociális dolgozóvá válik. (Ezzel természetesen nem akarjuk lefokozni ezeket a szolgálatokat, csak szeretnénk felhívni a figyelmet a szükséges megkülönböztetésre.) Így egyben érintjük a lelkipásztori beszélgetés lényegi vonását: szerepe a "paraklétosz" fogalomban jelölhető meg.

A lelkigondozói beszélgetésben a hívő megtapasztalja, hogy valaki érte él, elfogadja őt, és így nincs magára hagyva – vallja H. Pompey würzburgi pszichológus, majd kérdéssel folytatja eszmemfuttatását: Nem testesíti meg ez a magatartás Istennek azt az üdvözítő ígéretét, amelyet nevének (Jáhve) kinyilatkoztatásával Mózesnek tett? ("Én mindenkor a ti üdvösségetekre veletek vagyok.") Ugyanez a pasztorálteológiai távlat tárul fel előttünk akkor is, ha meggondoljuk, hogy a *konzolátor* pontosan annyit jelent, mint a *paraklétosz*. A megígért Paraklétosz a Vigasztaló, a Jó Tanács Lelke. Ha átgondoljuk ezeket a szempontokat, akkor belátjuk, hogy a lelkigondozói segítés, az odafigyelő beszélgetés nemcsak célszerű és megengedett, hanem evangéliumi követelmény. A társközéppontú lelkigondozásban megtapasztaljuk és hirdetjük az üdvösséget. Így lesz a teológia gyakorlattá. (Vö. Pompey, 1977, 162–163.)

Záróakkord

Egy holland közmondás szerint azzal az evezővel kell eveznünk, amely rendelkezésünkre áll. A pasztorálpszichológia, még pontosabban, a lelkipásztori tanácsadás egyike a ma rendelkezésünkre álló evezőknek a lelkipásztorkodásban. Sajnos, ehhez a dúr akkordban csendülő gondolathoz szívesen hozzáfűznénk egy moll akkordot is: az evező megvan, csak nincs, aki kézbe fogja, és evezzen vele! A teológiai főiskolákon még mindig siralmasan kevés a pszichológia, a pasztorálpszichológia pedig még polgárjogot sem kapott a teológiai kiképzés keretén belül. Legyen azért ez az írás egyben felhívás is: az egyházaknak újra fel kell fedezniük az egyéni lelkipásztorkodásnak, az egyének evangelizálásának fontosságát. Hogy erre felgyeltünk, abban nem kis érdeme van éppen a lélektannak.

Felhasznált irodalom: Benkő A. – Szentmártoni M., Testvéreink szolgálatában, Eisenstadt, Prugg Verlag, 1981; Giordani B., La psicologia in funzione pastorale, Brescia, La Scuola, 1981; Lake, F., Clinical Theology, London, Darton, 1966; Natale, S., Pastoral Counselling, New York, Paulist Press, 1977; Niklas, G., The Making of a Pastoral Person, New York, Alba House, 1980; Pompey, H., A lelkipásztori beszélgetés és a "lelkigondozói segítség" módszere, in "Mérleg", 1977/2, 154–163; Wicks, R.J. – R.D. Parsons – D.E. Capps (Eds.), Clinical Handbook of Pastoral Counseling, New York, Paulist Press, 1985.

Fényesi Márk

MALULA BÍBOROS, EGYHÁZALAPÍTÓ

(1917-1989)

Ravatala előtt öt napon át szakadatlan sorban vonultak el a hívek. A népi szokás szerint zenekarok énekkarok és imacsoportok óránként váltották egymást. A temetést megelőző napon az Üdvhadsereg és protestáns csoportok vállalták magukra ezt a tiszteletnyilvánítást. A házigazda szerepét "Krisztus Zaire-i Egyháza" töltötte be: lelkészük ismertette és vezette az énekeket, az olvasmányokat és imákat, miközben öt énekkar és zenekar szolgáltatta a kísérő zenét.

Ezek a megnyilvánulások jól tükrözik Malula bíborosnak, Kinshasa (Zaire fővárosa) érsekének halála előtt a televízióban tett nyilatkozatát: "Egy élet alkotásai a jéghegység csupán látható része; a legfontosabb, a lélek, amelyik mindezt élte, rejtve marad." A különféle protestáns felekezetek részvételnnyilvánításai igazolták a bíboros szavait. Az ökumenizmus ugyanis nem volt az érsek erős oldala; sokaknak úgy is tűnt, hogy tevékenysége e téren nem jutott túl a közös énekkarok és zenekarok hangversenyein. Halála azonban feltárta, hogy hatása itt is mélyebb volt a látszathoz képest. Élete valóban a hitből táplálkozott, és hitet támasztott egy egész nép lelkében. Ezért tekintik a kinshasai katolikus egyház alapítójának. Születésekor a mai Kinshasa területén kb. 15 000 ember élt, és két katolikus missziós központ működött. Egyik a XV. században megkezdett és kb. 300 évig tartó "első hithirdetési szakasz" leszármazottaiból került ki. Hozzájuk csatlakoztak a "második hithirdetési szakasz" megtértejei, a fehér atyák 1880-ban kezdett missziójának keresztényei. Századunk második felében robbanásszerű a fejlődés. 1945-ben már 100 000 lakosa van Kinshasának; 1960-ban 400 000; 1975-ben pedig több mint másfél millió. Ma kb. 3 000 000 ember él a fővárosban, 95 százalékuk keresztény, 57 százalék katolikus. 92 plébánia, illetve önálló lelkészség működik.

A szédületes fejlődés váratlan és szinte megoldhatatlannak látszó problémákat vet fel. Az új keresztényekben a hit nem mindig eresztett mélyebb